

Uuden Galician valloitus

Ida Altman: The war for Mexico's West. Indians and Spaniards in New Galicia, 1524–1550. Albuquerque: University of New Mexico Press, 2010. 340 s.

Latinalaisen Amerikan espanjalaisvalloituksen ja siirtomaa-ajan historiaan erikoistuneen Ida Altmanin uusin tutkimus käsittelee Meksikon alueella sijainneen Uuden Galician valloitusta. Aiheen valinta on perusteltua, sillä tapahtumasarja on jäänyt pieneksi sivujuonteeksi espanjalaisten valloituksista kirjoitetuissa teoksissa. Eniten huomiota ovat saaneet sellaiset konkistadorikomentajat kuin Meksikon asteikkivaltakunnan alistaja Hernán Cortés tai Perun inkavaltion valloittaja Francisco Pizarro. Heidän menestystarinansa ovat leimanneet muiden Amerikan osien valloituksia niin, että nekin on usein kuitattu samanlaisina ylivoimaisten espanjalaisten voittokulkuina. Altman onkin asettanut tavoitteek-

seen tehdä englanninkieliselle yleisölle tunnetuksi heidän huonosti tuntemansa tapahtumasarjan sekä oikoa uuden tutkimustiedon avulla espanjalaisvalloittajista kirjallisuuteen juurtuneita virheellisiä käsityksiä. Siten hän jatkaa samalla linjalla kuin James Lockhart ja Matthew Restall, joiden ansiokkaat tutkimukset ovat murtaneet vanhoja myyttejä konkistadoreista.

Altman lähestyy Uuden Galician valloitusta sekä konkistadorien että alkuperäisasukkaiden kokemusten kautta. Jälkimmäisen kohdalla ongelmana on, etteivät alueella asuneet kansat jättäneet jälkeensä kirjallisia dokumentteja. Säilynyt aineisto on lähes kokonaan valloittajien kirjoittamaa. Alkuperäisasukkailla ei puolestaan ollut omaa kirjoitusjärjestelmää, jonka avulla he olisivat voineet tallettaa kokemuksiaan. Lisäksi espanjalaisten kovakouraiset menetelmät ja mukanaan tuomat kulku- taudit aiheuttivat laajaa väestökatoa. Alueelle ei jäänyt tarpeeksi henkiin sodat kokenutta väestöä, joka myöhemmin olisi voinut kertoa kokemuksiaan kiinnostuneille lähetyssaarnaajille, kuten muualla Meksikossa tapahtui. Altman on ratkaissut yksipuolisen aineiston ongelmat valitsemalla lähteiksi espanjalaisvalloittajia vastaan nostettujen oikeudenkäyntien pöytäkirjoja, joissa alkuperäisväestö pääsee usein ääneen todistajana. Kuten Altman huomauttaa, heidän lausuntonsa ovat päätyneet lähteisiin espanjankielisen tulkin ja kirjurin välityksellä. Tutkija on kuitenkin pitänyt ongelmat mielessään ja pystynyt hyödyntämään aikaisemmassa tutkimuksessa vähän käytettyjä lähteitä. Valloittajien laatimia raportteja sekä muistelmia ei nitäkään unohdeta, vaan tutkimukseen on valittu aiheen kannalta relevantit lähteet.

Altman on rajannut teoksensa ajallisesti kahteen tapahtumaan. Tutkimus alkaa Nuño Beltrán de Guzmánin johtamasta alueen en-

simmäisestä ja raa'asta valloituksesta 1520-luvun puolivälistä 1530-luvun alkupuolelle. Käsitteilyn päätepisteenä on alkuperäisväestön kapinan jälkeen tapahtunut toinen valloitus ja siirtomaa-hallinnon vakiinnuttaminen Uuden Espanjan varakuningas Antonio de Mendozan komennossa. Pääosassa teoksen luvuista Altman käsittelee valloituksen ja kapinan vaiheita molempien osapuolten kokemana. Lisäksi Altman luo katsauksen muutoksiin, joita espanjalaisten mukanaan tuoma siirtomaa-hallinto alueella aiheutti.

Altman ravistelee tutkimukseensa vanhaa käsitystä espanjalaisista ylivertaisina taistelijoina alkuperäiskansoihin verrattuna. Espanjalaisten menestys perustui ympäri Amerikan manteretta paikallisten kansojen vanhojen vihollisuuksien hyödyntämiseen ja liittolaisten hankkimiseen. Menetelmä onnistui parhaiten atsteekkien tai inkojen keskusvaltaisesti hallittujen valtakuntien kohdalla, missä konkistadorit pystyivät liittoutumaan katkerien alamaisten ja vihollismaiden kanssa. Valloituksen jälkeen he saattoivat ottaa haltuunsa valmiit hallintorakenteet, joiden varaan siirtomaa-hallinto oli helppo rakentaa. Sen sijaan pääosassa Amerikan alueita espanjalaiset olivat vaikeuksissa, kun vastaavia keskusjohtoisia valtakeskittymiä ei löytynyt. Uuden Galician alistamisessa ongelmiin joutuneet konkistadorit turvautuivat terroristotaan, missä asukkaita surmattiin joukoittain vastarinnan murtamiseksi. Lisäksi alue paljastui odotettua köyhemmäksi, joten espanjalaiset alkoivat kruunun kiellosta huolimatta myydä asukkaita orjiksi.

Koska Uuden Galician asukastihyey oli Keski-Meksikoon verrattuna harva ja asukkaiden orjiksi myyminen vielä pahensi asiaa, espanjalaisten suosimat encomiendaläänitykset eivät tuottaneet tarpeeksi tuloja. Seurauksena oli harvojen asukkaiden riistäminen,

minkä aiheuttama katkeruus osaltaan ajoi asukkaita kapinaan uutta isäntäänsä vastaan. Lähteiden tarkan analysoinnin perusteella Altman osoittaa, ettei kapina espanjalaisvaltaa vastaan ollut mikään spontaani vihanpurkaus, vaan vuosia huolellisesti suunniteltu kansannousu. Kapinalliset olivat lähellä päihittää espanjalaiset, sillä he oppivat uusia taistelutapoja, joiden avulla he saattoivat eliminoida espanjalaisten vahvuudet taistelulentällä. Vaikka espanjalaiset lopulta onnistuivat pääsemään niskan päälle, säilyivät jotkin Uuden Galician syrjäiset alueet itsenäisinä pitkälle 1700-luvulle saakka. Vaikka Altman ei asiaa tutkimuksessaan mainitse, oli vastaava kehitys espanjalaisvalloituksen kohdalla melko yleistä. Yleisesti konkistadorit ilmoittivat kruunulle valloitustensa olleen menestyksellisiä, vaikka todellisuus saattoi olla toinen. He tiesivät, että kruunu ei olisi palkinnut epäonnistumisia.

Vaikka Altmanin alkuperäislähteiden määrä on kattava ja käyttö taitavaa, etenkin muutoin vähän käytetyn oikeudenkäyntiaineiston kohdalla, on pieniä puutteita havaittavissa tutkimuskirjallisuudessa. Uudempaan aiheesta tehtyyn tutkimukseen perehtymisestä huolimatta hän seuraa osittain vanhoja ja jo kumottuja käsityksiä. Näin on esimerkiksi Uuden Galician ensimmäisen valloittajan Nuño de Guzmánin kohdalla. Vanhassa kirjallisuudessa pahamaineisena pidetty Guzmánin suorittama paikallisen päällikön Cazoncin vangitseminen ja teloitus oikeudenkäynnin jälkeen salaliitosta syytettynä olivat Altmanin mielestä oikeusmurha (s. 34). Väite seuraa alkuperäisväestöstä sympatisoivaa ja konkistadoreja parjaavaa tutkimussuuntausta, joka ei sovi molempien osapuolten kokemuksia kuvaamaan pyrkivään tutkimukseen.

Guzmánin toimien kuvaaminen antaa lisäksi vaikutelman, ettei tut-

kija ole perehtynyt Amerikan espanjalaisvalloituksen lakikontekstiin eikä Guzmánin motiiveihin. Esimerkiksi James Krippner-Martínez on teoksessaan "Rereading the conquest: power, politics, and the history of early colonial Michoacán, Mexico, 1521–1565" päättänyt aivan erilaiseen tulkitintaan. Hänen tuloksensa osoittavat, että oikeudenkäynti oli hyvin tavallinen menetelmä konkistadoreille. Kruunu oli säätänyt tiukkoja lakeja ja asetuksia alkuperäisväestön kohtelusta, joita konkistadorien oli toteltava. Sen vuoksi valloittajat kuvasivat kuninkaalle lähettämässään raporteissaan toimensa pilkulleen lakien mukaisina. Suurta arvovaltaa omanneen Cazoncin teloitus oli Krippner-Martínezin mukaan välttämätön toimi konkistadoreille paikallisten asukkaiden vastarinnan lopettamiseksi. Alueen väestön vastarinta olisi jatkuessaan koitunut pulassa olleiden espanjalaisten tuhoksi. Koska konkistadorit eivät voineet noin vain surmata vaarallista vastustajaansa kruunun lakien vastaisesti, heidän täytyi todistaa hänet Espanjan kuninkaan kanssa tehdyn liittosopimuksen rikkojaksi ja kuolemantuomion ansaitseväksi petturiksi.

Ida Altman onnistuu teokselleen asettamassaan tavoitteessa. Lopputuloksena on selkeä yleisesitys Uuden Galician valloituksen vaiheista ja seurauksista. Teoksessa on lisäksi kyetty kyseenalaistamaan vanhoja tulkintoja, mikäli alkuperäislähteiden tiedot ovat sellaiseen viitanneet. Erityisenä ansiona voi pitää alkuperäiskansojen kokemusten mukaan ottamista vastaavien espanjalaisten rinnalle. Uuden Galician asukkaiden kokemusten jäljittäminen on vaatinut taitavaa valloittajien laatimien lähteiden lukutaitoa.

– VESA-MATTI KARI